

Voorspellen

Economen worden door de buitenwereld gezien als mensen die behoren te weten waar het met onze economie naar toe gaat. Die moeten weten of de rente gaat stijgen of dalen, of de werkloosheid toeneemt of niet, hoe het met de investeringen zal gaan, hoe de Duitse economie de hereniging der beide Duitslanden gaat verwerken, enzovoort enzovoort. Economen worden dus geacht te kunnen voorspellen.

Afgaande op de vele mopjes die over economen de ronde doen, menen anderen dat ze daar niet erg goed in slagen. Luister maar eens naar een voordracht van een willekeurige Amerikaanse econoom. Volgens goed Amerikaanse traditie begint de voordracht met een grapje, wordt er halverwege nog een gemaakt en eindigt de voordracht weer met iets leuks. Die mopjes gaan meestal over de chaos die economen teweegbrengen, of over het feit dat economen er bij gebrek aan succes maar toe zijn overgegaan om het verleden te voorspellen in plaats van de toekomst.

In Nederland ligt het wel wat anders. Nederlanders hebben minder uitgesproken opvattingen over economen. Ik vermoed dat dit komt omdat Nederland veel minder in de openbaarheid tredende economen heeft. De 'public exposure' van de Nederlandse economen is dus beperkter. Er worden minder uitspraken gedaan en wie zich niet uitspreekt kan ook niet de plank mislaan.

Voorspellen is moeilijk om drie redenen. De eerste heeft te maken met onze kennis van de werking van de economie. De tweede met het niet voorspelbaar zijn van sommige ontwikkelingen, en de derde met het voorspelproces zelf. Over het eerste krijgen economen les op de universiteit, aan het tweede (exogene gebeurtenissen van buiten af) valt niets te doen, maar aan het derde wordt geen aandacht besteed terwijl dat wel zou moeten.

Ik meen dat er bij het voorspellen door economen juist veel fout gaat omdat er in het voorspelproces veel fout gaat. In essentie is het probleem dat de meeste voorspellers al teveel belast zijn voor ze aan hun voorspelling beginnen. De meesten van ons hebben al, voor we goed gaan nadenken, een bepaald scenario in het hoofd. Dat scenario wordt wel gevormd op basis van waargenomen feiten, maar er zijn altijd feiten die niet in een scenario passen, zodat we altijd gedwongen worden een keuze te maken. Pas als er erg veel feiten niet meer in het scenario passen, wordt het bijgesteld en kan het nieuwe scenario weer een tijdje mee. Voorbeeld: we stappen over van de opvatting dat de Amerikaanse economie aan een 'soft landing' bezig is (een jaar geleden een heel populair scenario) op de opvatting dat de Amerikaanse economie in een recessie is.

Soms stopt het echte nadenken al een fase eerder en bestaat er over het te voorspellen fenomeen een diep gewortelde opvatting die de uitkomst van de voorspelling al grotendeels vastlegt. Het kan bij voorbeeld zijn dat iemand eigenlijk altijd optimistisch is over de Amerikaanse economie (dynamiek van de maatschappij, permanente bestedingsdrang van de consument), of altijd pessimistisch is over de Britse economie (al-

tijd hoge inflatie, allemaal vergane glorie). Zo'n grondhouding bepaalt dan de verwachtingen voor de betreffende economie, of er nog hoog- of laagconjunctuur is.

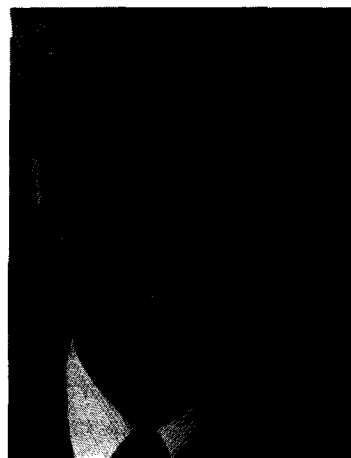
Als gebruiker van andermans voorspellingen heb je na een tijdje wel in de gaten met welk type voorspeller je van doen hebt: A is altijd negatief over Japan, naar hem luister ik dus niet meer; B zit nu al drie jaar op het scenario van dalende inflatie in Duitsland, haar volg ik dus ook niet meer; C heeft steeds de recessie in de VS ontkend, naar zijn verhalen kijk ik niet meer. Als je de 'bias' van de voorspeller kent zijn de voorspellingen zelf voorspelbaar en dus oninteressant geworden. De uitkomst staat immers al vast; alleen het verhaal moet er nog bij geschreven worden. (De gebruiker van voorspellingen moet overigens ook wel zijn eigen 'bias' kennen: misschien luistert hij wel heel selectief!)

Wat je eigenlijk zoekt is een voorspeller die iedere week weer met een leeg blaadje begint, die open staat voor de verschillende modellen die het verloop van een economie kunnen verklaren, en die alle feiten een faire kans geeft. Zulke voorspellers zijn zeer schaars. Wie zelf voorspelt weet hoe moeilijk het is om zonder vastliggende noties over een economie na te denken. Ik praat dan nog maar niet over de vele voorspellers, wier denken wordt geconditioneerd door de belangen die zij vertegenwoordigen (politieke belangen, bedrijfsbelangen, enzovoort)

Ik ken één voorspeller, die in de buurt van het ideaal van de echte waarde vrije voorspeller komt. Hij is een 'Wall Street economist' en zijn afnemers zijn beleggers. Zijn naam is Edward Hyman en hij is een van de meest open, creatieve en tevens bescheiden economen die ik ken. Hyman is iedere week weer bereid om zijn verwachtingen bij te stellen, als nieuwe cijfers, nieuwe historische verbanden, of nieuwe theoretische inzichten daartoe aanleiding geven.

Is dat niet vervelend, iemand die iedere keer weer van mening kan veranderen? In het geheel niet! Integendeel zelfs: al vele jaren achtereen wordt Ed Hyman verkozen tot 'Wall Street's most popular economist' in de poll die het blad *Institutional Investor* organiseert. De gebruikers van zijn werk vinden het heerlijk om nu eens een econoom te volgen, die niet alles al van te voren weet.

Omdat van economen verwacht wordt dat zij kunnen voorspellen, zou het voorspellen ook geleerd moeten worden op de universiteit. Wordt de voorspelling niet te sterk bepaald door extrapolatie van de meest recente cijfers? Zit de voorspeller niet te veel vast aan vastgeroeste noties? Is het gehanteerde model nog wel valide? Is de voorspeller mentaal in staat zijn mening te herzien en toe te geven dat hij er naast zat? Aan het voorspellen van de economie zit meer vast dan economie alleen.

J.J. van Duijn